

پیش نویس طرح قانون
بانک مرکزی
جمهوری اسلامی ایران

همراه با

دلایل ضرورت بازنگری اساسی و مهندسی مجدد (Re-engineering)
در قانون پولی و بانکی کشور و اصلاحیه‌های بعدی

(ویرایش اول)

آبان ۱۳۸۷

بنام خدا

صفحه	موضوع
۱-۱۱	دلایل ضرورت بازنگری اساسی و مهندسی مجدد (Re-engineering) در قانون پولی و بانکی کشور و اصلاحیه‌های بعدی
۱۲-۱۳	قسمت اول: تعاریف (ماده ۱)
۱۳-۱۵	قسمت دوم: پول (مواد ۲-۶)
۱۵-۱۸	قسمت سوم: بانک مرکزی (مواد ۷-۱۳)
(۱۵-۱۶)	فصل اول: کلیات ((ماده ۷))
(۱۶-۱۸)	فصل دوم: مأموریت‌ها، اهداف، وظایف و اختیارات مواد ((۸-۱۳))
۱۸	فصل سوم: ارکان (ماده ۱۴)
۱۹-۲۳	الف- ارکان اصلی (مواد ۱۵-۲۲)
(۱۹-۲۰)	بخش اول- هیأت امناء ((مواد ۱۵-۱۶))
(۲۰-۲۲)	بخش دوم- هیأت سیاست‌گزاری و نظارت ((مواد ۱۷-۲۰))
(۲۲-۲۳)	بخش سوم- هیأت بازرسان قانونی ((مواد ۲۱-۲۲))
۲۳-۲۶	ب- ارکان فرعی (مواد ۲۳-۳۰)
(۲۳-۲۴)	بخش اول- هیأت مدیره ((مواد ۲۳-۲۵))
(۲۴-۲۶)	بخش دوم- هیأت نظارت بر مؤسسات اعتباری و بازار مالی کشور ((مواد ۲۶-۲۷))
(۲۶)	بخش سوم- هیأت نظارت اندوخته‌ی اسکناس ((مواد ۲۸-۳۰))
۲۷	فصل چهارم: رئیس کل بانک مرکزی (مواد ۳۱-۳۲)
۲۷-۳۰	قسمت چهارم: سایر مقررات (مواد ۳۳-۴۵)

بسم الله الرحمن الرحيم

دلایل ضرورت بازنگری اساسی و مهندسی مجدد (Re-engineering) در قانون پولی و بانکی کشور

مقدمه:

تورم موجب جابه‌جایی ثروت‌ها بین اشخاص حقیقی و حقوقی به‌طور ناحق می‌شود. این جابه‌جایی از افشار کم‌درآمد با فراوانی زیاد، به افشار پردرآمد و با مُکنت اما با فراوانی کم (تک‌اثر) به‌طور ناخواسته انجام می‌پذیرد. این پدیده با اصول عدالت محوری حاکم بر نظام مقدّس جمهوری اسلامی ایران در تعارض جدی می‌باشد. یکی از بزرگ‌ترین اماناتی که مردم به حکمرانان خود می‌سپارند همانا حفظ ارزش پول به‌عنوان معیار سنجش ارزش اموال و تولیدات (کالاها و خدمات) بوده و هرگونه بی‌ثباتی در آن به معنای عمومیت بخشی به این بی‌عدالتی در سطح جامعه می‌باشد. بانک مرکزی به‌عنوان یک نهاد متعلق به عموم مردم بوده و عهده‌دار حفظ ارزش پول در کلیه کشورهای می‌باشد. زمینه‌ای که بتواند این نهادها را در انجام مأموریت خود موفق کند کدام است؟ مطالعه‌ی بانک مرکزی ایران با روی‌کردی آسیب‌شناسانه و مبتنی بر پیشرفته‌ترین نظریات اقتصادی و سامانه‌ای، سعی می‌شود راه‌حل مناسبی در قالب پیش‌نویس طرح قانونی ارائه شود. طرح پیشنهادی با رعایت اصول حاکم بر علم اقتصاد و علم سامانه‌ها (Systems) و با اهمیت دادن به ساختار حاکمیتی کشور، بومی‌سازی شده است.

آسیب شناسی:

مدل تعادل عمومی در اقتصاد یک جامعه که به صورت زیر می‌باشد که مبتنی بر اصول حاکم بر نظریه‌ی منظومه‌ها (سامانه‌ها) می‌باشد:

$$Q \times P = R \times V$$

سرعت گردش نقدینگی $\times$ حجم نقدینگی بازار = قیمت‌ها $\times$ تولیدات (کالاها و خدمات)

پای‌بندی به قواعد حاکم بر مدل مذکور هم‌چون پای‌بندی به اصل بقای انرژی در سامانه‌های فیزیکی و مکانیکی مورد اتفاق نظر قاطبه‌ی صاحب‌نظران علم اقتصاد و سامانه‌ها می‌باشد. واحد سنجش در ارزش‌گذاری تولیدات (قیمت‌ها) در تعاملات مردم یک کشور پول نامیده می‌شود. در شرایط یکسان عرضه و تقاضا، افزایش سطح عمومی قیمت‌ها (کاهش قدرت خرید پول) در گذار از یک دوره‌ی مالی به دوره‌ی بعد احساس ناخوشایندی است که از جابه‌جایی نا‌عادلانه‌ی ثروت‌ها و درآمدها به عموم جامعه دست می‌دهد. دلیل این نارضایتی ریشه در عدم فرصت کافی برای عموم مردم جهت افزایش درآمدهای خود، متناسب با تغییر ناگهانی در افزایش حباب گونه‌ی قیمت‌ها می‌باشد، بنابراین قدرت خرید پول در دوره‌ی قبل به‌عنوان پایه و تغییر آن مبنای قضاوت جامعه است. این دوره‌ها در مقاطع زمانی ماهانه یا حداکثر سالانه تعریف می‌شوند. مصرف‌کنندگان از جایگاه رفیع مشتری در مواجه شدن با عامل قیمت

رضایت یا عدم رضایت خود را به حکمرانان (متولیان امور معیشتی مردم) ابراز می‌کنند. بنابراین بانک مرکزی شدت این نارضایتی را تحت عنوان تورم (F) براساس شاخص قیمت‌های مصرف‌کنندگان (شامل ۳۵۹ قلم کالا در سبد خانوار مشمول حدود ۹۹٪ کالاها) به طور ماهانه و سپس سال جاری نسبت به سال گذشته با استفاده از فرمول زیر محاسبه و منتشر می‌کند:

$$F = \frac{\sum_{j=1}^{12} CPI_j^* - \sum_{j=1}^{12} CPI_j}{\sum_{j=1}^{12} CPI_j} = \frac{\sum_{j=1}^{12} CPI_j^*}{\sum_{j=1}^{12} CPI_j} - 1$$

$$F = \frac{CPI_1 + CPI_2 + \dots + CPI_{12}}{CPI_1 + CPI_2 + \dots + CPI_{12}} - 1$$

CPI_j شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی ماه ژانویه در سال جاری
 CPI_j شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مقطع متناظر در سال گذشته

آمار تورم عمومی در اقتصاد ایران از سال ۱۳۱۵ تا ۱۳۸۳ را می‌توان در جدول زیر ملاحظه کرد. روند این تغییرات بسیار نگران کننده است و تحول جدی برای رهایی از این مسیر مهلک را می‌طلبد.

شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران (شاخص تورم)
 اعداد سالانه‌ی شاخص در سال (۱۳۸۳ - ۱۳۱۵)
 سال و شاخص مبنا (۱۰۰ ≡ ۱۳۷۶)

سال	شاخص قدرت خرید پول	میانگین تورم
۱۳۱۵-۱۳۴۲	۰/۰۵ - ۰/۹۱	۱۱,۴٪
۱۳۴۲-۱۳۵۳	۰/۹۱ - ۱/۴۸	۴,۵٪
۱۳۵۳-۱۳۵۷	۱/۴۸ - ۲/۶۱	۱۵,۵٪
۱۳۵۷-۱۳۸۳	۲/۶۱ - ۲۷۴/۴۶	۱۹,۷٪

تذکر: درصد تغییرات هر ماه نسبت به ماه متناظر در سال قبل (از دی‌ماه ۸۶ لغایت خرداد ۸۷) رقم نگران کننده‌ی حدود ۲۴٪ تورم را نشان می‌دهد.

اولین ویژگی هر نوع واحد اندازه‌گیری اعم از وزن، طول، زمان و غیره داشتن تعریفی کاملاً دقیق و ثابت است. پول به عنوان واحد ارزش‌یابی اموال و تولیدات یک جامعه هم‌چون گرم، متر و ثانیه دارای مفهومی است که توسط عموم درک می‌شود و امر معروفی می‌باشد، لذا هر نوع بی‌ثباتی در واحد اندازه‌گیری، مبنای قضاوت برای برقراری عدالت را متزلزل می‌سازد. بی‌ثباتی در واحد اندازه‌گیری ارزش تولیدات یک جامعه، موجب جابه‌جایی ناعادلانه و ناحق ثروت و درآمد می‌شود. برای مثال کاهش در واحد اندازه‌گیری وزن، جامعه را به پدیده شوم کم‌فروشی مبتلا می‌سازد. این بلا می‌تواند در اشکال مختلف کم‌کاری و تولید کم در مقابل دست‌مزد بالا اتفاق افتد. در چنین شرایط اجتماعی، مال باخترگان مال خود را نزد برندگان مال می‌بینند و به طور فطری درصدد استرداد آن بر می‌آیند. این جابه‌جایی غیراصولی تنها متوقف به درون یک

کشور نیست بلکه موجب انتقال ثروت عمومی یک کشور به کشورهای دیگر نیز می‌شود. حقیقت نهفته شده در این واقعیت، موجب ایجاد و بروز عداوت‌ها و طغیان‌های اجتماعی می‌گردد. در مقابل کاهش ارزش پول، افزایش آن نیز مطرح است. این افزایش با تقویت غیرطبیعی پول موجب جابه‌جایی بی‌دلیل ثروت و درآمد از عده‌ای خاص به اکثریت جامعه می‌شود هرچند این پدیده در مکاتبی با منس مارکسیستی خوشایند می‌باشد ولی در آموزه‌های دینی اسلام، قابل دفاع نیست و ما را به یاد داستان طرح دعوی دو برادر با حضرت داود(ع) در ارتباط با ۹۹ میش و یک میش می‌اندازد! حفظ ارزش پول مقدمه‌ی لازم برای صدور حکم عادلانه در تعاملات مردم می‌باشد و شاخص مهمی در حکمرانی خوب برای مردم یک کشور به‌شمار می‌آید.

با تجزیه و تحلیل نقش عوامل مستقل و پویا در مدل تعادل عمومی اقتصاد حول محور تثبیت ارزش پول ملی می‌تواند آسیب‌ها را شناسایی و حاکمیت را در انجام مأموریت‌های محول، به راه حل مناسب راهنمایی کند. افزایش قیمت‌ها به دلیل کاهش عرضه، در مقابل تقاضا در شرایط نقدینگی و سرعت ثابت یک اتفاق طبیعی است، بنابراین با افزایش عرضه، قیمت‌ها به وضعیت قبلی بر می‌گردد و موجب نگرانی نمی‌باشد. گرانی وقتی موجب نگرانی است که در تولید ثابت به دلیل افزایش واهی در نقدینگی یا سرعت آن و یا خارج کردن بخشی از تولید از گردونه‌ی طبیعی عرضه (اقتصاد)، نوعی احساس تضعیف پول به عموم مردم دست دهد. پدیده‌ی تورم را می‌توان در ریشه‌های زیر جستجو کرد:

- ۱- سفته‌بازی با بهره و بدون التزام به تولید و ارزش افزوده که به معاملات ربوی^۱ موسوم است:
این نوع معاملات، همچون خوره باعث از بین رفتن تولید در یک جامعه است. نتیجه‌ی حاصل از سفته‌بازی در بلندمدت، ایجاد تقاضای بازار بدون افزایش تولید و عرضه می‌باشد و چاره‌ای جز افزایش قیمت‌ها از نوع تورمی نیست. بانک مرکزی (به عنوان متولی حفظ ارزش پول) مکلف است علاوه بر نظارت بر عمل کرد فعالیت‌های مالی در بازارهای اولیه و ثانویه توسط بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری مجاز، به نحو مقتضی و با جلب همکاری مردم و حمایت قوه‌ی قضائیه از اخلاص در بازار توسط افراد حقیقی و حقوقی موسوم به نزول خوار نیز جلوگیری به‌عمل آورد؛ هرچند فریب‌کاری قشر رباخوار و اهمیت عنصر امنیت برای مالکیت و سرمایه، حساسیت خاصی به مأموریت بانک مرکزی می‌بخشد. ملاحظه می‌شود که در نقدینگی ثابت، سفته‌بازی سرعت آن را به طور کاذب افزایش می‌دهد و به ناچار در تولید ثابت، قیمت‌ها با ماهیت تورمی افزایش می‌یابند و زمینه‌ی ناعادلانه جابه‌جایی ثروت و درآمد و خشکاندن زمینه‌ی تولید فراهم می‌شود.
- ۲- کم فروشی: با دستکاری در واحد سنجش تولید به اشکال مختلف نظیر نقصان در واحد وزن، کم کاری، کم گذاشتن در وقت توافق شده و اختلاف بین دست‌مزدها به طور کاذب و بادکنکی روی

ترجمه آیات از آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی:

۱- *سوره الروم آیه ۳۹*: آنچه به عنوان ربا می‌پردازید تا در اموال مردم فزونی یابد، نزد خدا فزونی نخواهد یافت؛ و آنچه را به عنوان زکات می‌پردازید و تنها رضای خدا را می‌طلبید (ماه‌ی برکت است؛ و) کسانی که چنین می‌کنند دارای پاداش مضاعفند. (۳۹)
- *سوره بقره آیات ۲۷۵ و ۲۷۶*: کسانی که ربا می‌خورند، (در قیامت) بر نمی‌خیزند مگر مانند کسی که بر اثر تماس شیطان، دیوانه شده (و نمی‌تواند تعادل خود را حفظ کند، گاهی زمین می‌خورد، گاهی به پا می‌خیزد). این، به خاطر آن است که گفتند: «داد و ستد هم مانند ربا است (و تفاوتی میان آن دو نیست).» در حالی که خدا بیع را حلال کرده، و ربا را حرام. (زیرا فرق میان این دو، بسیار است) و اگر کسی اندرز الهی به او رسد، و (از رباخواری) خودداری کند، سوره‌هایی که در سابق [قبیل از نزول حکم تحریم] به دست آورده، مال اوست؛ (و این حکم، گذشته را شامل می‌گردد)؛ و کار او به خدا واگذار می‌شود؛ (و گذشته او را خواهد بخشید). اما کسانی که بازگردند (و بار دیگر مرتکب این گناه شوند)، اهل آتشند؛ و همیشه در آن می‌مانند. (۲۷۵) خداوند، ربا را ناپود می‌کند؛ و صدقات را افزایش می‌دهد. و خداوند، هیچ انسان ناپاس گنهکاری را دوست نمی‌دارد. (۲۵۸)

عنصر قیمت اثر می‌گذارد و پدیده‌ی تورّم به طور خاص و سپس عام ظاهر می‌شود. بانک مرکزی به عنوان متولی حفظ ارزش پول می‌بایستی از این اتفاق سوء غافل نماند. این عیب را نمی‌توان ابتدا به ساکن در نقدینگی جستجو کرد و اشاعه‌ی آن موجب تورّم و جابه‌جایی ناعادلانه درآمد و ثروت اکثریت و تکاثر آن در عده قلیلی از جامعه می‌شود.^۲

۳- رشوه خواری: موجب ارائه‌ی تولید کم در مقابل قیمت نسبی بالاتر می‌شود.

۴- احتکار، تدلیس، اسراف و امثالهم علی القاعده آثار منفی در افزایش قیمت‌ها از نوع تورّمی را به همراه دارد؛ بانک مرکزی به عنوان متولی حفظ ارزش پول ملی می‌بایستی با هوشیاری کامل در بازارهای رسمی و غیررسمی مواظبت کند که پول ملی در معرض تهدید عوامل ذکر شده در بالا قرار نگیرد و در صورتی که ثابت شود که پول ملی از طرف اشخاص اخلاص‌گر در اقتصاد کلان کشور مورد تهدید قرار گرفته است می‌بایستی به منظور جبران بتواند از آنان به مراجع قضائی شکایت کند و تحت حمایت قانون باشد. در قانون فعلی بانک مرکزی از توجه به این عوامل مهم که در قرآن کریم به عنوان عبور از خط قرمز و وارد شدن در معاملات حرام یاد شده است غفلت شده است و در تجدیدنظر می‌بایستی به نوعی جبران شود.

۵- تحت فشار قرار گرفتن مستقیم منابع ریالی بانک مرکزی به دلیل عوامل:

أ. خالص داری خارجی

ب. خالص بدهی دولت

ج. خالص بدهی شرکت‌ها که در شرایط فعلی، کسری دولت و روی آوردن به دلار حاصل از صادرات نفت و گاز و تحمیل آن به بانک مرکزی جهت تبدیل آن به ریال، عامل اصلی افزایش پایه‌ی پول و در نتیجه، افزایش نقدینگی شده است و سهم این عامل در تورّم فعلی حدود ۸۰٪ می‌باشد. بانک مرکزی مورد مشابه آن را چند سال قبل به دلیل افزایش ناگهانی تسعیر ارز شاهد بوده است. بنابراین عدم تعادل در هر یک از عوامل مذکور می‌تواند موجب افزایش غیراصولی در نقدینگی شود.

۶- بانک مرکزی به عنوان نبض اقتصادی کشور می‌بایستی با مشاهده‌ی اولین علائم تهدیدکننده‌ی ثبات ارزش پول، راه‌یابی نموده و دولت و مجلس و بازار را در جهت سلامت بخشی رهنمون باشد. بنابراین این قسمت از وظیفه نیز می‌بایستی در تجدیدنظر لحاظ شود.

ترجمه آیات از آیت الله ناصر مکارم شیرازی:

۲ - سوره الشعرا آیات ۱۸۱ تا ۱۸۳: حق پیمانانه را ادا کنید (و کم فروشی نکنید)، و دیگران را به خسارت نیفکنید. (۱۸۱) و با ترازوی صحیح وزن کنید. (۱۸۲) و حق مردم را کم نگذارید، و در زمین تلاش برای فساد نکنید. (۱۸۳)

- سوره الرحمن آیات ۹ تا ۱۵: خورشید و ماه یا حساب منظمی می‌گردند، (۵) و گیاه و درخت برای او سجده می‌کنند. (۶) و آسمان را برافراشت، و میزان و قانون (در آن) گذاشت، (۷) در میزان طغیان نکنید (و از مسیر عدالت منحرف نشوید)، (۸) و وزن را بر اساس عدل برپا دارید و میزان را کم نگذارید. (۹)

- سوره المطفین آیات ۱ تا ۳: وای بر شما کم فروشان! (۱) آنان که وقتی برای خود پیمانانه می‌کنند، حق خود را کامل برمی‌گیرند؛ (۲) اما هنگامی که می‌خواهند برای دیگران پیمانانه یا وزن کنند، کم می‌گذارند. (۳)

۳- سوره بقره آیه ۱۸۸: و اموال یک‌دیگر را باطل (و ناحق) در میان خود نخواهید. و برای خوردن بخشی از اموال مردم به گناه، (قسمتی از آن را به عنوان رشوه) به قضات ندهید، در حالی که می‌دانید (این کار گناه است) (۱۸۸)

۷- حاکمیت به عنوان امانت‌دار مردم می‌بایستی هم‌چون قاضی در جایگاهی قرار گیرد که برای حفظ این امانت (حفظ ارزش پول) در مظان هیچ شائبه‌ی سوئی قرار نگیرد. متأسفانه در ساختار فعلی، حاکمیت از جایگاه بانک مرکزی به عکس این حالت مبتلا می‌باشد.

۸- مطالعه‌ی تطبیقی بین کشورهای پیشرفته و سایر کشورها، گویای این واقعیت است که اکثریت قریب به اتفاق کشورها در دهه‌های اخیر شاهد یک راهبرد واحد در استقلال‌بخشی به بانک‌های مرکزی خود می‌باشند و این مؤسسه یک نهاد مردمی است که به صورت شرکت سهامی اداره شده و سهام آن متعلق به عموم مردم می‌باشد. این استقلال در اشکال دولتی (ژاپن) و کاملاً مردمی (سوئیس) و بین این دو شکل فعالیت می‌کنند. در این مطالعه نظام بانک مرکزی کشورهای انگلستان، ترکیه، سوئیس، آمریکا، بلغارستان، شیلی، چک، رومانی، اسلونی، اسپانیا، آرژانتین، افغانستان، هلند، مجارستان، پرتغال، روسیه، پروتکل بانک‌های مرکزی کشورهای عضو اتحادیه‌ی اروپا و مکزیک توسط بانک مرکزی ایران و مرکز پژوهش‌های مجلس انجام گرفته است و خلاصه‌ای از گزارش بانک مرکزی موجود می‌باشد. خط قرمز پذیرفته شده برای کلیه‌ی اقتصاددانان، حکومت‌ها و مردم کشورهای فوق، احتراز از هرگونه فشار غیر منطقی به منابع بانک مرکزی است. شاهد تمکین به این اصل، نحوه‌ی برخورد حکومت‌ها و دانشمندان اقتصاد با بانک‌های مرکزی خود در شرایط بحرانی کنونی اقتصادی و مالی جهانی است. مرکز این بحران آمریکا و سپس کشورهای اروپایی، آسیای جنوبی شرقی، عربی، ایران و غیره می‌باشد. در چاره‌اندیشی، هیچ‌یک از دولت‌ها چشم طمع به منابع بانک مرکزی خود را ندارند و در تدابیر جداگانه نظیر استفاده از منابع مالیاتی، انتشار اوراق قرضه، خلاصه می‌شود. لازم به یادآوری است علت تشکیل و ترکیدن این حباب را علی‌القاعده در عواملی نظیر سفته‌بازی با ماهیت ربا، کم‌فروشی و هزینه‌های غیرضرور دولت‌ها همراه با ماهیت نظام سرمایه‌داری توأم با تفکر فردگرایی باید جستجو کرد. ولی پابندی آن‌ها به عدم عبور از خط قرمز ذکر شده دارای ارزش زیادی می‌باشد که باید به آن معترف بود. همه پذیرفته‌اند که با چاپ اسکناس و افزایش نقدینگی بی‌دلیل، جامعه را به سم مهلک تورم مبتلا می‌کنند و مردم به ضرب المثل "افتادن از چاله به چاه" گرفتار می‌آیند. همه می‌دانند که با حرکت‌های سیاسی هرچند خیرخواهانه یا مزورانه نمی‌توان در سنت‌های حاکم بر اقتصاد تغییری داد. هرچند دوره‌های زمانی حکمرانی ۳۰-۴۰ ساله برای یک سیاست‌مدار چشم‌گیر است ولی برای یک کشور، این مدت لحظه‌ای بیش محسوب نمی‌شود و جامعه در همان لحظه از آثار مثبت یا منفی این تصمیمات برخوردار می‌شود. سرایت این تصمیم‌ها به بخش‌های مختلف جامعه هم‌چون ظروف مرتبط، آبی می‌باشد و درستی یا اشتباه در تصمیم، موجب تضعیف یا تقویت پایه‌های یک نظام می‌باشد.

۹- نظریه‌ی پویایی عناصر چهارگانه مدل عمومی اقتصاد در تعامل با یک‌دیگر با محوریت حفظ ارزش پول ملی تعاریفی نظیر برابری ریال با طلا یا زمین، جواهرات ملی و نظایر آن را بی‌مفهوم ساخته است و در مقام عمل نیز در تاریخ بانک‌های مرکزی، هیچ‌گاه حکومت‌ها در تولید پول، مقید به این تعاریف نبوده‌اند. بنابراین این مفهوم در قانون جدید می‌بایستی مورد تجدیدنظر قرار گیرد.

۱۰- مبلغ ریالی حجم اسکناس رایج، در مقابل حجم نقدینگی بازار و تولید ناخالص ملی سهم اندکی داشته است و با پدیده‌ی جدید عملیات بانکی الکترونیکی در عصر دانایی و فناوری اطلاعات این سهم به مراتب کم‌تر شده است و هم‌چنین در مقام اجرا هیچ‌گاه بانک‌های مرکزی و دولت‌ها مقید به ارزیابی پشتوانه‌های چاپ اسکناس و انتشار آن در جامعه نبوده‌اند بنابراین فصلی تحت عنوان پشتوانه‌ی اسکناس مفهوم خود

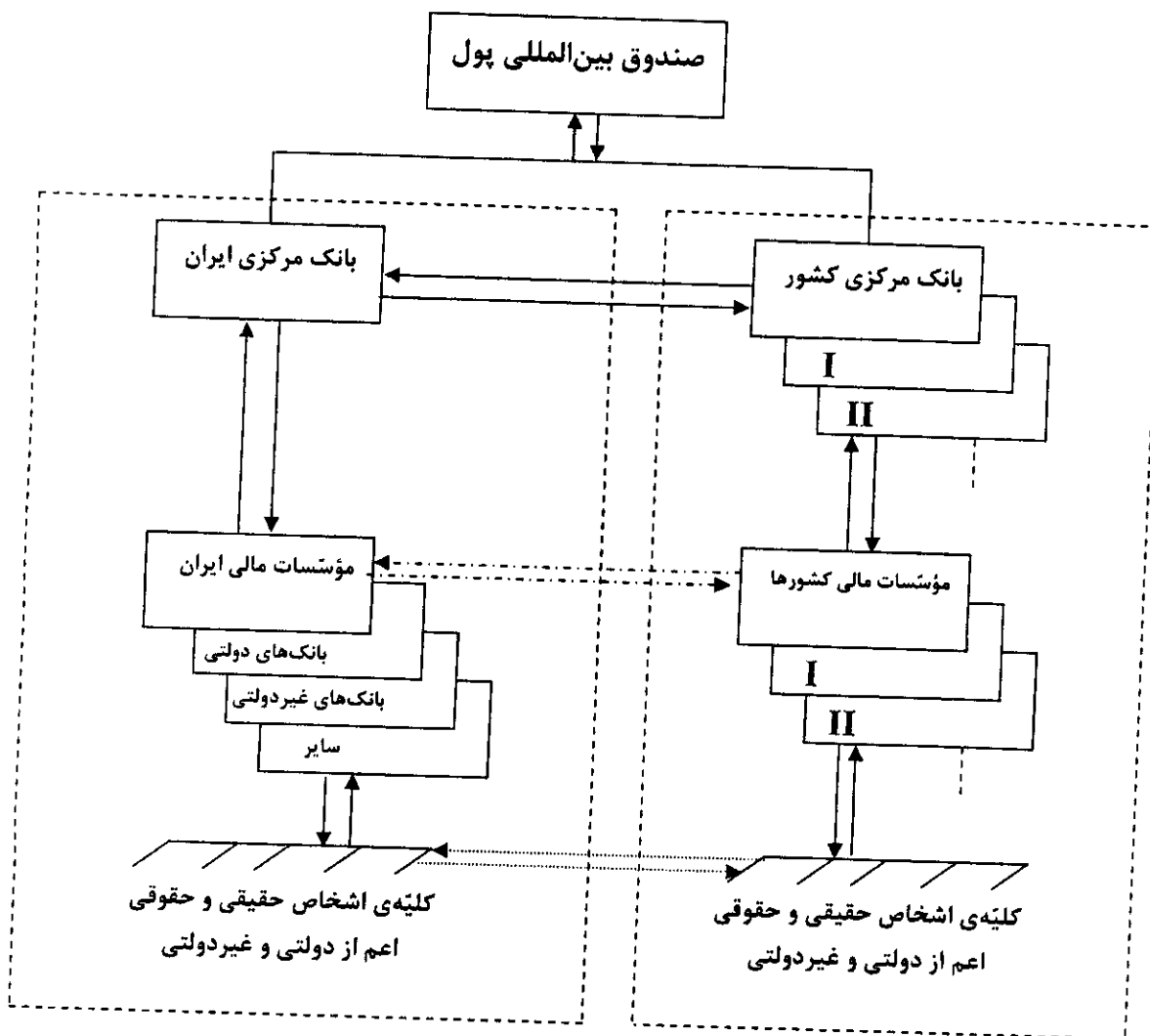
را از دست داده است و در تجدیدنظر نیازی به طرح مجدد آن نیست. بدیهی است بانک مرکزی با محوریت حفظ ارزش پول ملی و تسهیل در گردش معاملات و به ویژه در عصر فناوری اطلاعات، حجم و ترکیب مناسب آن را محاسبه و به جریان می‌اندازد.

۱۱- پویایی عوامل مدل در تعامل با یکدیگر به منظور حفظ ارزش پول ایجاب می‌کند که بعضاً واردات کالا و خدمات بدون نیاز به تسعیر باشد. بنابراین این اختیار می‌بایستی در متن قانون به روشنی آورده شود.

۱۲- تأکید بر اهمیت رکن نظارت بانک مرکزی بر عمل کرد بانک‌ها و سایر بازارهای رسمی و غیررسمی ایجاب می‌کند که در تجدیدنظر به طور خاص به آن اشاره شود. تجربه‌ای که در کشورهای نظیر انگلستان و ترکیه اهمیت آن را در سلامت بخشی به اقتصاد کلان شاهد هستیم.

۱۳- یکی از مقدمات لازم برای حفظ ارزش پول ملی در اقتصاد یک کشور و تعامل با سایر کشورها، تعریف صحیحی از ارکان یا عناصر تشکیل دهنده مدل با حفظ شخصیت حقوقی مستقل آنها در سامانه‌های اصلی و جانبی هر لایه‌ای از کار می‌باشد. این استقلال در تعامل بین ارکان را می‌توان در ساختارهای کلی ارائه شده در این بند و بند ۲۴ ملاحظه نمود:

ساختار کلی نظام پولی و مالی کشور در تعاملات داخلی و خارجی

۱۴- مصون ماندن ارزش پول ملی از تهاجمات محیطی در گرو گردش امور معیشتی مردم در بستر بازار طبیعی می‌باشد. وجود ساختارهای هم‌افزا مبتنی بر یک مدل واحد و طبیعی در کلیه امور معیشتی مردم با رفعت بخشی به سطح حاکمیت و سپردن سطوح مدیریتی و تصدی‌گری به اشخاص حقیقی و حقوقی در سازوکار بازار طبیعی لازمه چنین مصونیتی است. چنین رویکردی موجب می‌شود که اشتغال پایدار و متوازن و همچنین شاخصها از وجوه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، امنیتی، فنی و غیره از مطلوبیت بالایی برخوردار شوند و با کاهش هزینه‌های ستادی حاکمیت، امکان رعایت غبطه مردم در منابع و مصارف دولت فراهم می‌شود و زمینه فشار آوردن به منابع بانک مرکزی و نتیجه آن تورم، خشکانده می‌گردد. بانک مرکزی با محوریت حفظ ارزش پول نقش نبض را در بدن جامعه ایفا می‌کند و با هشدارهای آگاهانه و به موقع می‌تواند رویکردهای غلط برای انجام هر یک از امور در جامعه را نشان دهد و با نظرات کارشناسی، متولیان امور را در تعیین خط مشی صحیح و آدرس‌دهی دقیق یاری رساند.

۱۵- نظام پولی و مالی کشور با تاسیس بانک شاهی و سپس تبدیل آن به بانک سپه و متعاقب آن بانک ملی ایران در نهایت بانک مرکزی ایران برای جوابگویی به انتظارات عصر انقلاب صنعتی، قدمتی یکصد ساله دارد. اقتصاد مبتنی بر صادرات نفت خام و واردات بر اساس صنعت مونتاژ و کالاهای مصرفی و ضعف نظریات اقتصادی و دولت‌سالاری تاثیر بسزایی در شکل‌گیری قانون پولی و بانکی کشور داشته است. الزامات استقلال کشور و همپایی با تحولات اقتصادی از عصر انقلاب صنعتی به عصر دانش و فناوری اطلاعات و دستیابی بشر به نظریات اقتصادی عمیق و در جهت فهم و تصدیق ارزشهای اسلامی در تعاملات بین افراد جامعه و تعارض برخی از مواد در قوانین موجود با اصول قانون اساسی و زمینه سازی برای دسترسی به چشم‌انداز پیشرفت و عدالت در سال ۲۰۰۴، یکی از دلایل محکم در بازنگری اساسی و مهندسی مجدد در قوانین موجود می‌باشد. مهم‌ترین قوانین حاکم بر نظام پولی و بانکی کشور عبارتند از:

- ۱۵/۱- قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۵۱/۴/۱۸ با اصلاحات بعدی آن
- ۱۵/۲- قانون ملی شدن بانکها مصوب ۵۸/۳/۱۷ شورای انقلاب و اصلاحات بعدی
- ۱۵/۳- قانون اداره‌ی امور بانکها مصوب ۵۸/۷/۳ شورای انقلاب و اصلاحات بعدی
- ۱۵/۴- قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) مصوب ۶۲/۶/۸ مجلس شورای اسلامی و اصلاحات بعدی و روح حاکم بر قوانین ذکر شده در بالا موجب شده است ارکان تصمیم‌گیری در بانک مرکزی و سایر بانکها، روند دولتی‌تر شدن به خود گیرد. این وضعیت با اصول پذیرفته شده‌ی جهانی مغایرت دارد.

۱۶- کشورهای جهان در تعامل با یک‌دیگر مانند بنگاه‌های اقتصادی عمل می‌کنند و برآیند زیرمجموعه‌های اقتصادی یک کشور نیز در صورت‌های مالی بانک مرکزی آن کشور نمایان می‌شود بنابراین بانک مرکزی در ارتباط با زیرمجموعه‌های داخلی و همچنین کشورهای دیگر می‌بایستی به صورت شرکت سهامی اداره شود و حاصل این فعالیت‌ها در قالب سود (زیان) در مجموعه‌ی دارایی‌ها و بدهی‌ها، متعلق به ملت ایران است؛ بنابراین سهام این شرکت متعلق به مردم ایران می‌باشد. در قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۵۱/۴/۱ رعایت این اصول مورد غفلت قرار گرفته است و سهام آن طبق بند ه ماده‌ی ۱۰ متعلق به دولت است؛ بنابراین می‌بایستی در تجدیدنظر، اصلاح شود. مردم به عنوان صاحبان سهام در حقیقت امر، نقش مجمع عمومی را دارا می‌باشند. به لحاظ امکان مدیریت بر این سهام، می‌توان با انتخاب افراد مسئول در بالاترین سطوح حاکمیتی این سهام را به رسم امانت با محوریت حفظ ارزش پول ملی به آنها سپرد.

۱۷- با رعایت اصل استقلال بانک مرکزی و حفظ شأن آن در ساختار حکومتی ایران پیشنهاد می‌شود: حفظ ارزش پول ملی به رسم امانت به هیأتی مرکب از رؤسای سه قوه (مقننه - مجریه - قضائیه) و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و دبیر شورای نگهبان به جانشینی مجمع عمومی سپرده شود. بانک مرکزی به عنوان هیأت امانا دارای شخصیت حقوقی کاملاً مستقل بوده و به عنوان قائم مقام و امین سهامداران نقش مجمع عمومی را در اداره این بنگاه اقتصادی ایفا می‌کند. هرچند که نقش این رکن را می‌تواند مجلس شورای اسلامی ایفا نماید. به نظر می‌رسد با توجه به حساسیت‌های لحظه‌ای در دفاع از حفظ ارزش پول ملی و سلامت بخشی به فعالان اقتصادی و مالی کشور، ترکیب پیشنهادی هیأت امانا مناسب‌تر باشد. ضمناً مجلس با معرفی اعضای مطلع در هیأت سیاست‌گذاری و نظارت پولی و مالی کشور و حضور ریاست مجلس، نظارت خود را به طور طبیعی اعمال می‌نماید. در قانون فعلی (بند ه ماده ۱۰ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه) افراد مجمع در سطح فعلی نمی‌تواند ضامن حفظ رفعت این جایگاه باشد.

۱۸- محوریت حفظ ارزش پول ملی موجب می‌شود که شئون حاکمیتی و حوزه‌های علمیه و دانشگاهها از درک عمیق و صحیحی از عناوین اولیه و ثانویه برخوردار شوند و حاکمیت را در تربیت نیروهای انسانی مناسب برای سپردن این امانات خطیر یاری رسانند و نظام جمهوری اسلامی ایران را از حکمرانان جامع‌تری بهره‌مند سازند.

۱۹- لزوم اهمیت نقش بازار در حفظ ارزش پول ملی و سلامت بخشی به اقتصاد کشور ایجاب می‌کند که اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران به نمایندگی از این قشر نقش فعالتری در ارکان بانک مرکزی ایفا نماید که در طرح پیشنهادی لحاظ شده است.

۲۰- از آنجا که جایگاه بانک مرکزی، حاکمیتی صرف می‌باشد، بنابراین ایجاب می‌کند کلیه فعالیت‌های اقتصادی توسط کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی از طریق بانکها و سایر مؤسسات مالی تحت نظارت بانک مرکزی انجام پذیرد. هرگونه تبعیض در این سیاست، موجب می‌شود که قضاوت حاکم در مظان اتهام قرار گیرد. متأسفانه این تبعیض طبق مفاد ماده ۱۲ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۵۱/۴/۱۸ در ارتباطات با ارائه‌ی خدمات مالی، بانک مرکزی موظف شده است خدمات مربوط را هم‌چون نحوه‌ی خدمت‌دهی سایر بانکها و مؤسسات اعتباری به مشتریان خود، رأساً به دولت و شرکت‌های وابسته و شهرداری‌ها انجام دهد. عدم رعایت شأن حاکمیتی و افول آن به سطوح مدیریتی و تصدتی‌گری باعث آثار سوء است که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۲۰/۱- اصل نظارت، وقتی به صورت حرفه‌ای محقق می‌شود که بانکها و سایر فعالان مالی کشور در شخصیت حقوقی مستقل زیرنظر تشکیلات مستقل و مشرف بر آنها فعالیت کنند. بنابراین با استثنا کردن عملیات بانکی برای مشتری خاص (دولت) خدشه بر این اصل سامانه‌ای وارد شده و موجبات غفلت از اعمال سیاست‌های پولی و مالی کشور فراهم شده است.

۲۰/۲- اصل مصونیت قضائی (دارایی‌های بانک‌های مرکزی کشورها در برابر مدعیان دولت‌ها در سطح بین‌الملل)، به دلیل ارائه‌ی خدمات عملیات بانکی به دولت‌ها تضعیف می‌شود.

۲۰/۳- مشغولیت ذهنی بانک مرکزی به ارائه‌ی خدمات مالی به دولت مانند مشتریان سایر بانکها، موجب غفلت بانک مرکزی از عوامل مؤثر در تضعیف پول ملی نظیر رباخواری و کم‌فروشی در بازار می‌شود.

۲۰/۴- قانون اجرایی شدن اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون مدیریت کشوری نویدبخش تحول در نحوه‌ی انجام امور معیشتی مردم در سطوح حاکمیتی و مدیریتی و اجرایی می‌دهد. انتظار می‌رود در آینده‌ای نه چندان دور دولت با رفعت به جایگاه حاکمیتی و کاهش در هزینه‌های ستادی، امور معیشتی مردم را در سطوح مدیریتی و اجرایی و در بستر بازار طبیعی به مردم بسپارد. بدیهی است در صورت عدم امکان پاسخ‌گویی بانک‌های دولتی به نیازهای دولت، سامانه به طور هوشمند متوجه این نارسایی شده و حاکمیت به طور اصولی با حفظ حقوق مردم مبادرت به رفع مشکل می‌نماید.

۲۰/۵- معاون امور بانکی وزارت امور اقتصاد و دارایی وظیفه‌اش محدود به بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری با مالکیت دولتی می‌باشد. دخالت فعلی این معاونت در امور بانک مرکزی و سایر بانک‌ها موجب خدشه‌دار شدن وظایف بانک مرکزی شده است و اصولاً از نظر سامانه‌ای نمی‌تواند تغذیه اطلاعاتی شده و هرگونه بررسی و تصمیم در خلأ اطلاعاتی جامع و به موقع انجام می‌گیرد!

۲۰/۶- حاکمیت به عنوان امانت‌دار مردم در حفظ ارزش پولی ملی و به منظور جلوگیری از جابجایی ناحق ثروت عمومی به خارج از کشور، لازم است در بالاترین سطح ممکن انجام وظیفه نماید. بنابراین سپردن هرگونه کار در سطح مدیریت و اجرایی حتی برای دستگاه‌های اجرایی خلاف این اصل می‌باشد و از آن‌جاکه بانک مرکزی یک نهاد اجرایی محسوب نمی‌شود و صرفاً در سطح حاکمیتی تعریف می‌شود بنابراین سپردن آن به قوه‌ی مجریه به نوعی در تعارض با اصول قانون اساسی می‌نماید.

۲۱- بالاترین رکن بانک مرکزی (هیأت امنا) می‌بایستی سگان بانک را به رکن مسئولیت‌پذیر دیگر (هیأت سیاست‌گذاری و نظارت پولی و مالی کشور) مَرکَب از افراد حفیظ و علیم و مبراً از هرگونه خیانت و سفاهت^۴ بسپارد. اعضای این رکن علاوه بر دارا بودن شرایط عمومی و اختصاصی می‌بایستی به طور تمام وقت به این مهم بپردازند. متأسفانه در قانون فعلی این رکن تحت عنوان شورای پول و اعتبار (بند و ماده‌ی ۱۰ قانون برنامه چهارم توسعه) از افرادی تشکیل شده است که لزوماً در امور بانکی متخصص نیستند و کار اصلی آن‌ها در جایگاه دیگری تعریف شده است که وقت آن‌ها را کاملاً اشغال کرده است و نمی‌توانند به طور محتوایی و تمام وقت به این وظیفه‌ی ملی بپردازند و عملاً پاسخ‌گویی به مقام مافوق لوث شده است. در طرح پیشنهادی ضمن اهمیت دادن به بخش‌های مهم حاکمیتی و غیرحاکمیتی به این مهم (اشتغال تمام‌وقت و رعایت شأن علمی، مدیریتی و اجرایی) نیز پرداخته شده است. این افراد بایستی دارای ویژگی‌ای باشند که بتوانند در یک کارگروهی و هم افزا، امواج حاصل از فعالیت‌های اقتصادی و مالی در داخل کشور و در سطح بین‌المللی را ارزیابی و مردم را از امواج سهمگین احتمالی مصون نگه دارند. بهانه‌های بی‌شماری از تعامل عوامل

ترجمه آیات از آیت الله ناصر مکارم شیرازی:

۴ سوره النساء آیه ۵: اموال خود را، که خداوند وسیله قوام زندگی شما قرار داده، به دست سفیهان نسپارید؛ و از آن، به آن‌ها روزی دهید؛ و لباس

بر آنان بپوشانید و با آنها سخنان شایسته بگویید. (۵)

- سوره یوسف آیه ۵۲: این سخن را به خاطر آن گفتم تا بدانند من در غیاب به او خیانت نکردم؛ و خداوند مکر خائنان را هدایت نمی‌کند. (۵۲)

- سوره یوسف آیه ۵۵: (یوسف) گفت: «مرا سرپرست خزائن سرزمین (مصر) قرار ده، که نگهدارنده و آگاهم.» (۵۵)

چهارگانه‌ی مدل می‌تواند ارزش پول ملی را مورد تهدید قرار دهد بنابراین هیچ مدلی قادر به تجزیه و تحلیل و پیش‌بینی وقایع نمی‌تواند باشد ولی افرادی با ویژگی‌های تعریف شده می‌توانند با حضور فعال و دائم و تجزیه و تحلیل گروهی پیش‌بینی‌های قابل تکیه‌ای برای داشتن یک اقتصاد سالم ارائه دهند. لازمه‌ی این کار سپردن امانت مردمی به دست افرادی است که نظرات اقتصادی آنان مبتنی بر ارزش‌های اسلامی در بازار کار باشد. برای مثال اعضای این هیأت هم‌چون پروفیسور فریدمن (M.Friedman) برای پول بهره‌قائل نباشند و هر نوع سود را در گرو تولید و ارزش‌افزوده و ریسک‌پذیری سرمایه‌گذار بدانند. در طرح پیشنهادی این رکن با عنوان هیأت سیاست‌گزاری و نظارت پولی و مالی کشور معرفی شده است.

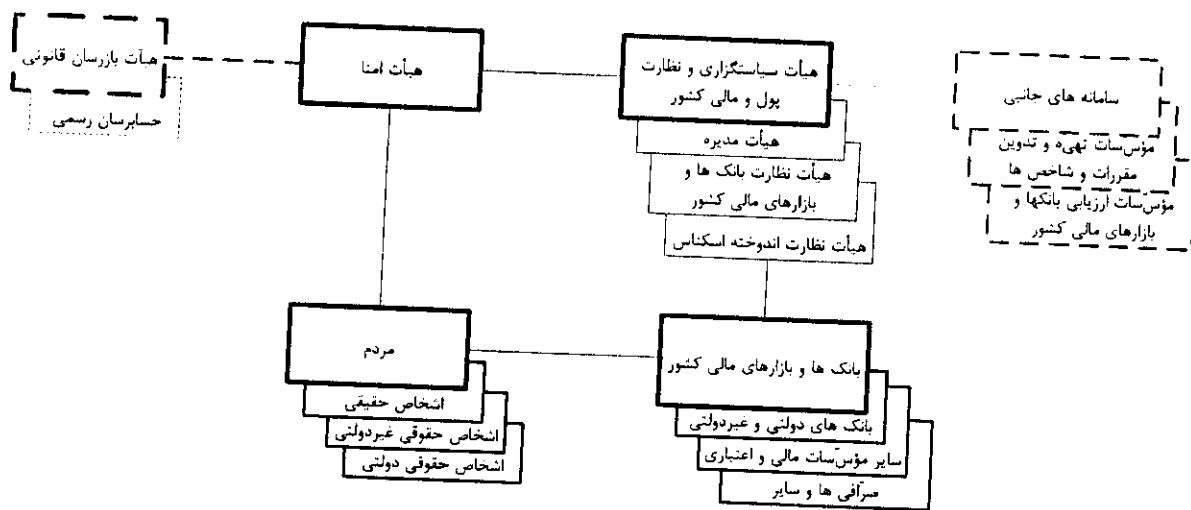
۲۲- از آن‌جا که این رکن (هیأت سیاست‌گزاری و نظارت) در مقایسه با ارکان قانون تجارت (هیأت مدیره) نقش اصلی را در اداره‌ی بانک مرکزی برای حفظ ارزش پولی ملی به عهده دارد، سعی شده است در ساختارهای داخلی بانک تحت عنوان ارکان فرعی "هیأت مدیره" و "هیأت نظارت اندوخته‌ی اسکناس" و "هیأت نظارت بر بانک‌ها و بازارهای مالی کشور" اولویت عضویت در این ارکان را با عضو بودن هم‌زمان آنان در "هیأت سیاست‌گزاری و نظارت" تعارضی نداشته باشد و در مواردی که مجبور به پذیرش افراد غیر عضو در هیأت مذکور باشند می‌بایستی پس از تصویب هیأت امانت این مهم صورت گیرد و به تعبیر دیگر سعی شده است که هیأت سیاست‌گزاری و نظارت با ماهیت هیأت عاملی، وظایف خود را اجرا نموده و خود را در پاسخ‌گویی به مردم و هیأت امانت و بالاتر از آنها یعنی خداوند مسئول بدانند.

۲۳- در ماده‌ی ۲۲ قانون فعلی رکن هیأت نظار با تأکید بر حساب‌رسی عمل‌کرد بانک مرکزی و گزارش آن به مجمع عمومی تأکید شده است. در طرح پیشنهادی هیأت بازرسان قانونی با ترکیب افراد معرفی شده از اعضاء هیأت امانت حسب مورد و تصویب هیأت مزبور جای‌گزین این رکن می‌باشد. وظیفه‌ی محوری این رکن تجزیه و تحلیل محتوایی و شکلی بر عمل‌کرد بانک مرکزی ضمن امکان استفاده از حساب‌رسان رسمی، متجانس با ارکان تعریف شده در قانون تجارت نیز می‌باشد؛ هم‌چنین سایر ارکان مهم تلقی شده و به عنوان ارکان فرعی در ساختار داخلی بانک هویت یافته‌اند.

۲۴- صدور مجوز فعالیت برای سامانه‌های جانبی نظیر مؤسسات تهیته و تدوین مقررات و شاخص‌ها و هم‌چنین مؤسسات ارزیابی بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری و صرافی‌ها می‌تواند نظام پولی و مالی کشور را در یک فضای حرفه‌ای و مسئولیت‌پذیر اداره کند.

۲۵- با منطبق فوق عملاً ارکان اصلی بانک مرکزی علی‌رغم خاص بودن، متجانس با ارکان تعریف در قانون تجارت می‌باشد و ارکان فرعی در حالت مدیریتی و اجرایی به دلیل اهمیت آن‌ها در قانون آورده شده است.

منطق فوق منطبق بر مدل طبیعی انجام امور می‌باشد که می‌توان در شمای کلی زیر ارائه نمود:

برخی از مفاد قانون فعلی در شأنیت آیین‌نامه و مصوبات ارکان بانک نمی‌باشد بنابراین لازم است در تجدیدنظر حذف شده و تصویب آن با محوریت حفظ ارزش پول ملی به عهده‌ی ارکان مزبور گذاشته شود.

۲۶- در شرایط بحرانی کشور در صورتی که بانک مرکزی نتواند در مقابل تهاجم به حفظ ارزش پول ملی مقاومت کند؛ در چنین شرایط بر اساس قاعده عنوان ثانویه دولت و مجلس می‌توانند مشکل خود را با ارجاع به مقام معظم رهبری حل نمایند. بدیهی است بر اساس این قانون، هیچ یک از ارکان بانک مرکزی اجازه‌ی تضعیف پول ملی را نخواهند داشت.

با عنایت به اصول و نکات ذکر شده در بالا پیش‌نویس طرح پیشنهادی "قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران" به شرح پیوست تقدیم می‌شود:

پیش نویس طرح پیشنهادی "قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران"

قسمت اول: تعاریف

- ماده‌ی ۱- واژه‌ها و عناوین مورد استفاده در این قانون به استثنای مواردی که به گونه‌ای دیگر تصریح شده باشند در مفاهیم زیر به کار می‌روند:
- ۱/۱- **پول**: واحد ارزش‌گذاری اموال و تولیدات (کالاها و خدمات) به منظور انجام معاملات بین کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی؛
- ۱/۲- **مال**: هر آنچه که دارای ارزش ذاتی بوده و با معیار پول قابلیت تقویم داشته باشد؛
- ۱/۳- **بازار**: بستر تعاملات بین افراد یک جامعه یا جوامع با یکدیگر؛
- ۱/۴- **بازار هزینه‌ای**: بستر تأمین منابع مالی که مصارف و بازپرداخت آن کوتاه مدت (معمولاً کم‌تر از یک سال شمسی) می‌باشد و بعد از انجام معامله به هزینه‌ی مصرفی منظور می‌شود؛
- ۱/۵- **بازار سرمایه**: بستر تأمین منابع مالی که مصارف و بازپرداخت آن بلند مدت (معمولاً بیش از یک سال) بوده و مولد درآمد می‌باشد و پس از انجام معامله به هزینه‌های سرمایه‌ای منظور می‌شود و حفظ آن در طول عمر سرمایه‌گذاری بر هرگونه سود حاصل اولویت دارد؛
- ۱/۶- **بازار مالی**: بستر تعاملات بین کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی در تأمین منابع و مصارف آن اعم از مصارف هزینه‌ای و سرمایه‌ای می‌باشد؛
- ۱/۷- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که در این قانون به اختصار "**بانک مرکزی**" نامیده می‌شود؛
- ۱/۸- مجمع عمومی بانک مرکزی که در این قانون به اختصار "**هیأت امنا**" نامیده می‌شود؛
- ۱/۹- هیأت سیاست‌گذاری و نظارت بر امور پولی و مالی کشور که در این قانون به اختصار "**هیأت سیاست‌گذاری و نظارت**" نامیده می‌شود؛
- ۱/۱۰- هیأت مدیره بانک مرکزی که در این قانون به اختصار "**هیأت مدیره**" نامیده می‌شود؛

۱/۱۱- هیأت بازرسان قانونی بانک مرکزی که در این قانون به اختصار "هیأت

بازرسان قانونی" نامیده می‌شود؛

۱/۱۲- هیأت نظارت بر بانک‌ها و بازارهای مالی کشور که در این قانون "هیأت نظارت"

نامیده می‌شود.

۱/۱۳- شناسه مفاد این قانون عبارت است از:

۱/۱۳/۱- ستون اول از سمت چپ به عنوان ماده؛

۱/۱۳/۲- ستون دوم از سمت چپ به عنوان بند؛

۱/۱۳/۳- ستون سوم از سمت چپ به عنوان جزء.

قسمت دوم: پول

ماده‌ی ۲- واحد پول و چگونگی تسعیر آن

۲/۱- واحد پول ایران ریال است. ریال برابر یک صد دینار یا یک‌دهم تومان است؛

۲/۲- نظام نرخ ارز کشور و تغییرات آن بر اساس پیشنهاد هیأت مدیره‌ی بانک مرکزی و تصویب

هیأت سیاست‌گذاری و نظارت با رعایت تعهدات کشور در برابر صندوق بین‌المللی پول تعیین

می‌شود و از طریق روزنامه‌ی رسمی کشور و رسانه‌های گروهی به اطلاع عموم می‌رسد؛

۲/۳- برابری پول‌های خارجی نسبت به ده هزار ریال (۱۰۰۰ تومان) در چارچوب نظام ارز کشور

توسط بانک مرکزی تعیین و اعلام می‌شود. هر نوع تغییرات بعدی به پیشنهاد هیأت

سیاست‌گذاری و نظارت و تصویب هیأت امنای خواهد بود.

ماده‌ی ۳- پول رایج

۳/۱- پول رایج کشور به صورت اسکناس و سکه‌ی فلزی در انواع مجاز قابل چاپ یا ضرب و

انتشار است؛

۳/۲- فقط اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی مجاز جریان قانونی و قوه‌ی ابراء دارند؛

- ۳/۳ - تعهد پرداخت هرگونه دین و یا بدهی فقط به پول رایج کشور انجام پذیر است. مگر آن که با رعایت مقررات ارزی کشور، ترتیب دیگری بین بدهکار و بستانکار داده شده باشد؛
- ۳/۴ - مسکوکات طلا رواج قانونی ندارد؛
- ۳/۵ - به منظور تنظیم بازار طلا و نقره و مدیریت دارایی‌ها، بانک مرکزی می‌تواند بدون أخذ مجوز، ثبت سفارش و پرداخت حقوق ورودی نسبت به ورود و صدور طلا و نقره اقدام نماید؛
- ۳/۶ - مبلغ اسمی، شکل، جنس، رنگ، اندازه، طرح و سایر مشخصات اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی رایج کشور به پیشنهاد هیأت مدیره‌ی بانک مرکزی و تصویب هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و با رعایت مقررات این قانون، تعیین می‌شود؛
- ۳/۷ - میزان اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی رایج منتشره و ترکیب مبلغ اسمی آن با محوریت حفظ ارزش پول ملی و به منظور تسهیل در گردش پول با رعایت مقررات این قانون توسط بانک مرکزی تعیین می‌شود؛
- ۳/۸ - اسکناس‌ها دارای امضای رئیس هیأت امناء و رئیس کل بانک مرکزی می‌باشد.

ماده‌ی ۴ - انتشار و جمع‌آوری پول

- ۴/۱ - امتیاز انتشار پول رایج کشور در انحصار بانک مرکزی است؛
- ۴/۲ - قوه‌ی ابراء سکه‌ها و اسکناس‌های رایج کشور به میزان مبلغ اسمی آنها است؛
- ۴/۳ - چگونگی جمع‌آوری و شرایط خروج سکه‌ها و اسکناس‌های رایج از جریان به پیشنهاد هیأت مدیره‌ی بانک مرکزی و با تصویب هیأت سیاست‌گزاری و نظارت تعیین می‌شود و از طریق روزنامه‌ی رسمی کشور و عندالاقضاء از سایر رسانه‌های گروهی به اطلاع عموم می‌رسد.

ماده‌ی ۵ - تعهدات بانک مرکزی در برابر پول رایج

- ۵/۱ - تعهد بانک مرکزی در مقابل اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی منتشر شده، منحصر به پرداخت پول رایج کشور می‌باشد؛
- ۵/۲ - بانک مرکزی در قبال سرقت یا فقدان یا از بین رفتن اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی در دست اشخاص هیچ‌گونه تعهد و مسئولیتی ندارد؛

تبصره: جزئیات مربوط به نحوه‌ی جای‌گزینی اسکناس‌ها و سگه‌های فلزی معیوب به موجب آیین‌نامه‌ای می‌باشد که به پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب هیأت سیاست‌گزاری و نظارت می‌رسد؛

۵/۳- استفاده از تصاویر و طرح‌های اسکناس‌ها و سگه‌ها در تبلیغات و تجارت بدون مجوز بانک مرکزی ممنوع است؛

۵/۴- بانک مرکزی در مدتی که کم‌تر از ده سال نخواهد بود، اسکناس‌ها و سگه‌های فلزی را که طبق بند ۳ ماده‌ی ۴ این قانون از جریان خارج می‌شوند و رواج قانونی خود را از دست می‌دهند، با پول رایج کشور معاوضه خواهد کرد و پس از انقضای مدت مقرر، تعهدی در قبال آنها نخواهد داشت. اسکناس‌ها و سگه‌های فلزی تعویض نشده به حساب خزانه کل بانک مرکزی منظور می‌شود؛

تبصره: کلیه‌ی بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی در اجرای مفاد بند ۴ ماده ۵ مکلف به همکاری با بانک مرکزی می‌باشند.

ماده‌ی ۶- نگهداری و حفاظت جواهرات ملی به عهده‌ی بانک مرکزی است و استفاده از آن‌ها طبق مقررات این قانون و تحت نظر هیأت نظارت بر اندوخته‌ی اسکناس می‌باشد.

قسمت سوم: بانک مرکزی

فصل اول - کلیات

ماده‌ی ۷- بانک مرکزی نهادی مردمی و دارای شخصیت حقوقی مستقل است و موارد مسکوت مانده در این قانون تابع قوانین و مقررات مربوط به شرکت سهامی عام بوده و سهام آن غیرقابل انتقال به فرد خاص می‌باشد؛

۷/۱- سهام بانک مرکزی متعلق به مردم ایران می‌باشد و هیأت امنا به عنوان بالاترین رکن آن به عنوان امانت‌داران سهام مردم از جایگاه مجمع عمومی نظارت عالی بر حسن اجرای مأموریت‌ها توسط سایر ارکان بانک را عهده‌دار می‌باشند؛

۷/۲- سرمایه بانک مرکزی یازده هزار و دویست میلیارد ریال است که متعلق به مردم ایران بوده و تماماً پرداخت شده است. سرمایه بانک مرکزی به پیشنهاد هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و تصویب هیأت امنا افزایش می‌یابد؛

- ۷/۳ - مرکز اصلی بانک مرکزی در تهران است. بانک مرکزی می‌تواند در داخل و خارج از کشور شعبه و دفتر نمایندگی دایر نماید و به هریک از بانک‌های کشور نیز نمایندگی بدهد؛
- ۷/۴ - انحلال بانک مرکزی فقط به موجب قانون امکان‌پذیر است؛
- ۷/۵ - بانک مرکزی مشمول قوانین و مقررات عمومی مربوط به وزارتخانه‌ها و شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به آن‌ها نمی‌باشد.

فصل دوم - مأموریت، اهداف، وظایف و اختیارات

ماده‌ی ۸ - مأموریت بانک مرکزی به شرح زیر است.

- ۸/۱ - امانت‌داری در تثبیت و حفظ ارزش پول ملی و قدرت خرید آن؛
- ۸/۲ - سلامت‌بخشی به اقتصاد کلان کشور در ارتباط با فعالیت‌های اقتصادی داخلی و خارجی بر مبنای ضوابط اسلامی و قوانین و مقررات مربوط؛
- ۸/۳ - کمک به رشد اقتصادی و اشتغال و تسهیل در گردش امور پولی و مالی و مبادلات بازرگانی کشور؛
- ۸/۴ - تبصره: اتخاذ هرگونه سیاست و خط مشی و برنامه به منظور نیل به اهداف ضمن رعایت مفاد این قانون با محوریت حفظ ارزش پول ملی مجاز می‌باشد.

ماده‌ی ۹ - بانک مرکزی به منظور انجام مأموریت‌ها و نیل به اهداف محول‌عده‌دار وظایف زیر می‌باشد:

- ۹/۱ - ارائه‌ی مشاورت‌های تخصصی به نهادهای قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی و در صورت نیاز سایر اشخاص حقیقی و حقوقی کشور به منظور دستیابی آن‌ها به راه‌حل‌های مناسب جهت انجام مأموریت‌های محول و کمک به رشد اقتصادی و اشتغال و تسهیل مبادلات بازرگانی با محوریت حفظ ارزش پول ملی و سلامت بخشی به اقتصاد کلان کشور؛
- ۹/۲ - تنظیم و تصویب مقررات به منظور تسهیل مبادلات پولی و مالی کشور و نظارت بر حسن اجرای آن‌ها شامل:

- ۹/۲/۱ - سامان‌دهی نظام پولی و مالی کشور بر مبنای ضوابط اسلامی به ویژه بانکداری بدون ربا و در چارچوب اهداف و سیاست‌های اقتصاد کلان کشور؛
- ۹/۲/۲ - تنظیم و نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های پولی شامل سیاست‌های اعتباری و ارزی در جهت تأمین اهداف اقتصاد کلان کشور؛
- ۹/۲/۳ - سامانه‌های پرداخت و تسویه اعم از بانکی و بین بانکی؛

- ۹/۲/۴- ایجاد بسترهای برنامه‌ریزی به منظور برقراری نظام جامع بانک‌داری الکترونیکی به ویژه سامانه‌ی رسمی امضای الکترونیکی؛
- ۹/۲/۵- ایجاد نظام اطلاعاتی جامع و پویا از کلیه‌ی عملیات بانکی کشور و مشتریان با رعایت اصول امنیتی و اتخاذ روش مقتضی؛
- ۹/۲/۶- عملیات مربوط به معاملات، تعهدات یا تضمین پرداخت‌های ارزی؛
- ۹/۲/۷- عملیات مربوط به ورود و خروج ارز و پول رایج کشور؛
- ۹/۲/۸- عملیات مربوط به معاملات شمش و مسکوک طلا؛
- ۹/۲/۹- عملیات مربوط به چاپ اسکناس‌ها و ضرب سکه‌ها و انتشار آن‌ها؛
- ۹/۲/۱۰- ضوابط و صدور مجوز تأسیس بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری در داخل و خارج کشور؛
- ۹/۲/۱۱- عملیات صرافی‌ها و سایر بازارهای مالی کشور؛
- ۹/۲/۱۲- نگهداری وجوه ریالی صندوق بین‌المللی پول و گروه بانک جهانی و مؤسسات مشابه یا وابسته به این مؤسسات؛
- ۹/۲/۱۳- تضمین موافقت نامه‌های پرداخت در اجرای قراردادهای پولی و مالی و بازرگانی و حمل و نقل بین دولت و سایر کشورها؛
- ۹/۲/۱۴- نگهداری کلیه‌ی ذخایر ارزی کشور؛
- ۹/۲/۱۵- نگهداری کلیه‌ی جواهرات ملی؛
- ۹/۲/۱۶- تهیه‌ی گزارش‌های اقتصادی و مالی در مقاطع فصلی و سالانه و شاخص‌های ماهانه اقتصادی.
- ماده‌ی ۱۰- بانک مرکزی دارای اختیارات زیر می‌باشد:**
- ۱۰/۱- دریافت انواع تسهیلات مالی خارجی برای خود یا بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری داخلی؛
- ۱۰/۲- صدور مجوز مصارف ارزی بدون نیاز به تسعیر با محوریت حفظ ارزش پول؛
- ۱۰/۳- صدور مجوز فعالیت بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری و صرافی و سایر فعالان بازارهای رسمی مالی منحصراً در اختیار بانک مرکزی می‌باشد؛
- ۱۰/۴- تعیین ضوابط و صدور مجوز فعالیت مؤسسات تهیه و تدوین مقررات و شاخص‌ها و همچنین مؤسسات ارزیابی بانک‌ها و سایر بازارهای مالی کشور در چارچوب قانون تجارت و مفاد این قانون که منحصراً در اختیار بانک مرکزی می‌باشد.
- ۱۰/۵- طرح دعوی و ادعای خسارت ناشی از اخلال در اقتصاد کلان و بی‌ثباتی در ارزش پول ملی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی به مراجع صاحب صلاحیت قضائی.

ماده ۱۱- بانک مرکزی به منظور اجرای وظایف محول مکلف است نسبت به تدوین و تصویب ضوابط و مقررات شامل آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها و بخش‌نامه‌های مورد نیاز رأساً یا با مشارکت بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی کشور حسب مورد اقدام نماید.

ماده ۱۲- بانک مرکزی مکلف است به منظور حصول اطمینان از اجرای صحیح قوانین و مقررات پولی و مالی کشور توسط مؤسسات بانکی و اعتباری و سایر بازارهای مالی کشور از طریق رکن نظارت بر عمل‌کرد آنها اقدام بایسته را به موقع معمول دارد و در صورت ضرورت رأساً نسبت به مشروط نمودن یا متوقف کردن عملیات اجرایی آنها حسب مورد عمل نماید؛

تبصره: ذینفع در این ماده می‌تواند به منظور احقاق حق خود به مراجع صاحب صلاحیت قضائی رجوع کند. حکم صادر نسبت به تشخیص مشروط یا متوقف شدن عملیات مؤسسه، نافذ نمی‌باشد.

ماده ۱۳- رئیس کل بانک مرکزی نماینده‌ی دولت در صندوق بین‌المللی پول است و ارتباط دولت با صندوق بین‌المللی پول از طریق بانک مرکزی می‌باشد و انجام کلیه وظایف و اعمال کلیه وظایف و اعمال اختیاراتی که به موجب قانون اجازه مشارکت دولت ایران در صندوق بین‌المللی پول، به بانک ملی ایران واگذار شده است با بانک مرکزی می‌باشد.

فصل سوّم: ارکان

ماده ۱۴- بانک مرکزی دارای ارکان زیر است:

۱۴/۱-	ارکان اصلی؛
۱۴/۱/۱-	هیأت امانا
۱۴/۱/۲-	هیأت سیاست‌گذاری و نظارت پولی و مالی کشور
۱۴/۱/۳-	هیأت بازرسان قانونی
۱۴/۲-	ارکان فرعی؛
۱۴/۲/۱-	هیأت مدیره
۱۴/۲/۲-	هیأت نظارت بر بانک‌ها و بازارهای مالی کشور
۱۴/۲/۳-	هیأت نظارت بر اندوخته‌ی اسکناس

بخش اول - هیأت امنای

ماده ۱۵ - هیأت امنای به عنوان بالاترین رکن بانک مرکزی می باشد و اعضای آن مرکب از رئیس جمهور، رئیس قوهی مقننه، رئیس قوه قضائیه، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، دبیر شورای نگهبان و رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران می باشد؛

- ۱۵/۱ - ریاست هیأت امنای با رئیس جمهور است. انتخاب نایب رئیس و دبیر مجمع و تصویب آیین نامه‌ی اداره‌ی جلسات به عهده‌ی هیأت مزبور می باشد؛
- ۱۵/۲ - اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی موظف به شرکت در جلسات هیأت امنای می باشند مگر در مواردی که هیأت مصلحت نداند.

ماده ۱۶ - وظایف و اختیارات هیأت امنای به شرح زیر است:

- ۱۶/۱ - نظارت بر عمل‌کرد هیأت سیاست‌گزاری و نظارت در حفظ ارزش پولی و مالی و سلامت‌بخش به اقتصاد کلان کشور؛
- ۱۶/۲ - رسیدگی و استماع گزارش ترانزنامه‌ی بانک مرکزی توسط هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی و اتخاذ تصمیم مقتضی و تصویب آن؛
- ۱۶/۳ - رسیدگی و اتخاذ تصمیم مقتضی نسبت به گزارش‌های موردی و ادواری هیأت بازرسان قانونی؛
- ۱۶/۴ - رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره پیشنهاد تقسیم سود ویژه؛
- ۱۶/۵ - انتخاب اعضای هیأت بازرسان قانونی؛
- ۱۶/۶ - سایر وظایفی که طبق مقررات این قانون به عهده هیأت امنای گذارده شده است؛
- ۱۶/۷ - جلسات هیأت امنای دست کم سالی یک بار در فاصله زمانی فروردین تا تیرماه و نیز در مواقع دیگر بنا به درخواست هر یک از اعضای هیأت یا رئیس کل بانک مرکزی و با دعوت از رئیس هیأت تشکیل می شود؛
- ۱۶/۸ - برای مذاکره و اخذ تصمیم در جلسات هیأت امنای، دست کم حضور ۴ نفر از اعضا دارای حق رای، ضروری می باشد و تصمیمات هیأت امنای با کسب دست کم اکثریت مطلق اعضا اتخاذ می شود؛
- ۱۶/۹ - قبول استعفا، معذوریت یا عزل هر یک از اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی و رئیس کل و قائم مقام؛

- ۱۶/۱۰- تعیین میزان پرداخت‌های جبرانی به رئیس کل و اعضای هیأت بازرسان قانونی؛
- ۱۶/۱۱- تصویب پرداخت‌های جبرانی به اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت بنا به پیشنهاد رئیس کل؛
- ۱۶/۱۲- در صورت عدم رعایت شرایط مندرج در مواد ۱۸ و ۱۹ و ۲۰ توسط مراجع ذیصلاح با توجه به واقعیات نیروی انسانی کشور عدول از شرایط احراز حسب مورد منحصرأ به عهده هیأت امنای می‌باشد.
- ۱۶/۱۳- تصمیم‌گیری در کلیه موارد مرتبط با نظام پولی و مالی کشور با محوریت حفظ ارزش پول ملی و رعایت مفاد این قانون و در این قانون مسکوت می‌باشد.

بخش دوم - هیأت سیاست‌گزاری و نظارت پولی و مالی کشور

ماده‌ی ۱۷- هیأت سیاست‌گزاری و نظارت به عنوان رکن دوم بانک مرکزی عهده‌دار وظایف زیر می‌باشد:

- ۱۷/۱- سیاست‌گزاری و تعیین خط مشی و برنامه‌ریزی به منظور نیل به اهداف و تحقق مأموریت محول موضوع ماده‌ی ۸ این قانون؛
- ۱۷/۲- نظارت بر حسن اجرای امور در بانک مرکزی؛
- ۱۷/۳- رسیدگی و تأیید گزارش‌های عمل‌کردی و صورت‌های مالی بانک مرکزی به منظور حصول اطمینان از انجام مأموریت محول و دفاع در هیأت امنای؛
- ۱۷/۴- رسیدگی و تصویب پیشنهادها رئیس کل در کلیه‌ی امور اجرایی اعم از ساختارها، تشکیلات، برنامه، بودجه، پرداخت‌های جبرانی و معاملاتی غیره به استثنای مواردی که در این قانون تعیین شده است؛
- ۱۷/۵- رسیدگی و تصویب سیاست‌های پولی و مالی کشور بر اساس مأموریت محول؛
- ۱۷/۶- رسیدگی و تصویب آیین‌نامه‌ها و سایر مقررات مربوط؛
- ۱۷/۷- اظهار نظر نسبت به لوایح و طرح‌هایی که متضمن آثار پولی و مالی اعم از ریالی و ارزی است و ارائه‌ی مشاورت‌های تخصصی و قوای سه‌گانه و در صورت نیاز سایر اشخاص حقیقی و حقوقی؛

تبصره: در صورت نیاز تفویض قسمتی از اختیارات خود به رئیس کل و سایر ارکان بنا به پیشنهاد وی.

ماده‌ی ۱۸- کلیه اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت علاوه بر شرایط اختصاصی مذکور در این قانون باید حائز شرایط عمومی زیر نیز باشند:

- ۱۸/۱- اعتقاد و التزام به مبانی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران؛
- ۱۸/۲- اشتها به امانت‌داری و حفیظ و علیم بودن؛
- ۱۸/۳- اشتها به حسن مدیریت در سوابق اجرایی؛
- ۱۸/۴- دارای دست کم ۱۵ سال سابقه کاری در امور بانکی یا سایر مؤسسات مالی مجاز؛
- ۱۸/۵- تابعیت و ملیت ایرانی.

ماده‌ی ۱۹- تعداد اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت ۱۱ نفر می‌باشد که به ترتیب زیر پیشنهاد و با تصویب هیأت امانا انتخاب می‌شوند:

- ۱۹/۱- دو نفر آشنا به امور اقتصاد ایران و بین‌الملل و احکام شرع در باب معاملات و ترجیحاً متخصصین در امور پولی و بانکی، بنا به پیشنهاد مشترک وزیر امور اقتصادی و دارایی و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تأیید رئیس جمهور؛
- ۱۹/۲- یک نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و آشنا به اقتصاد ایران و بین‌الملل و احکام شرع در باب معاملات و ترجیحاً متخصصین در امور پولی و بانکی، به پیشنهاد وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و تأیید رئیس جمهور؛
- ۱۹/۳- دو نفر آشنا به امور اقتصاد ایران و بین‌الملل و احکام شرع در باب معاملات و ترجیحاً متخصصین در امور پولی و بانکی، بنا به پیشنهاد مشترک کمیسیون اقتصاد و کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات و تأیید رئیس مجلس شورای اسلامی؛
- ۱۹/۴- یک نفر صاحب‌نظر در اقتصاد اسلامی و ترجیحاً آشنا به امور پولی و اقتصاد ایران و بین‌الملل، بنا به پیشنهاد مشترک کمیسیون‌های قضایی، اقتصاد و برنامه و محاسبات و تأیید رئیس مجلس شورای اسلامی؛
- ۱۹/۵- دو نفر آشنا به اقتصاد ایران و بین‌الملل و احکام شرع در باب معاملات و ترجیحاً متخصصین در امور پولی و مالی، بنا به پیشنهاد دادستان کل کشور و تأیید رئیس قوه قضائیه؛
- ۱۹/۶- یک نفر صاحب‌نظر در اقتصاد اسلامی و ترجیحاً آشنا به امور پولی و اقتصاد ایران و بین‌الملل، به پیشنهاد رئیس قوه قضائیه؛
- ۱۹/۷- دو نفر آشنا به امور اقتصادی و بازارهای داخلی و بین‌الملل و احکام شرع در باب معاملات و ترجیحاً متخصصین در امور پولی و بانکی، بنا به پیشنهاد رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران؛

ماده‌ی ۲۰- هیأت سیاست‌گزاری و نظارت که در بندهای زیر به اختصار "هیأت" نیز نامیده می‌شود برای انجام مأموریت محول ملزم به رعایت موارد زیر باشد:

- ۲۰/۱- انتخاب یک نفر به عنوان رئیس کل بانک مرکزی و رئیس هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و ترجیحاً از بین خود و پیشنهاد وی به هیأت امنای منظور بررسی و تصویب؛
- ۲۰/۲- انتخاب یک نفر بنا به معرفی رئیس کل به عنوان قائم مقام ایشان در بانک مرکزی و نایب رئیس در هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و ترجیحاً از بین اعضای هیأت و پیشنهاد وی به هیأت امنای منظور بررسی و تصویب؛
- ۲۰/۳- تصویب یک نفر از اعضای خود به عنوان دبیرکل بانک مرکزی و دبیر هیأت سیاست‌گزاری و نظارت بنا به پیشنهاد رئیس کل؛
- ۲۰/۴- مدت ریاست و قائم مقامی بانک مرکزی و هیأت ۷ سال می‌باشد و انتخاب مجدد آنان حسب مورد با رعایت مفاد و تشریفات این قانون بلامانع است؛
- ۲۰/۵- هیأت مکلف به تشکیل دست کم یک جلسه در هر هفته‌ی کاری به منظور بررسی امور محول می‌باشد. جلسات فوق‌العاده با تشخیص رئیس کل یا تقاضای کتبی دست کم سه نفر از اعضا و به دعوت دبیرکل تشکیل می‌شود؛
- ۲۰/۶- دبیرکل مکلف است دستور جلسه فوق‌العاده را به طور کتبی و به موقع بر اساس مصوبات داخلی هیأت به اطلاع اعضا برساند؛
- ۲۰/۷- جلسات هیأت با حضور دست کم دو سوم اعضا رسمیت یافته و تصمیمات اتخاذ شده با حصول رأی اکثریت مطلق اعضا هیأت معتبر می‌باشد؛
- ۲۰/۸- هیأت می‌تواند از اشخاص با صلاحیت برای مشورت دعوت به همکاری نماید؛

بخش سوم - هیأت بازرسان قانونی بانک مرکزی

ماده‌ی ۲۱- هیأت بازرسان قانونی دارای وظایف زیر می‌باشد:

- ۲۱/۱- رسیدگی به عملیات بانک مرکزی از لحاظ انطباق با قوانین و مقررات؛
- ۲۱/۲- رسیدگی به عملکرد بانک مرکزی به صورت موردی یا ادواری و ارائه‌ی گزارش آن‌ها به هیأت امنای؛
- ۲۱/۳- رسیدگی به صورت‌های مالی بانک مرکزی و تهیه‌ی گزارش همراه با اظهارنظر و ادای توضیحات برای هیأت امنای؛

- ۲۱/۴- رسیدگی به صورت ریز دارایی‌ها و بدهی‌ها و خلاصه‌ی حساب‌های بانکی و گواهی آن‌ها
برای انتشار در چارچوب مصوبات هیأت امنای؛
- ۲۱/۵- انجام سایر امور محول از سوی هیأت امنای؛

ماده‌ی ۲۲- هیأت بازرسان قانونی دارای ۵ نفر عضو می‌باشد که از میان افراد مسلط به امور پولی و مالی و بانکی و با داشتن شرایط عمومی مندرج در ماده‌ی ۱۸ این قانون و به پیشنهاد هر یک از هیأت امنای به تعداد یک نفر و تصویب هیأت و حکم رئیس جمهور انتخاب می‌شوند؛

- ۲۲/۱- آیین‌نامه‌ی نحوه‌ی انجام مأموریت محول و اداره داخلی آن به عهده‌ی هیأت امنای می‌باشد؛
- ۲۲/۲- هیأت بازرسان قانون می‌تواند به منظور موفقیت در مأموریت محول از حساب‌برسان رسمی و مسلط به امور بانکی و سایر کارشناسان حسب مورد پس از تصویب هیأت امنای استفاده کنند؛

تبصره: هیأت بازرسان قانونی می‌تواند کلیه‌ی اسناد، حساب‌ها و دارایی‌های بانک را مورد رسیدگی قرار دهد و به کلیه‌ی مقررات و تصمیمات و نوشته‌های بانک مرکزی که لازم می‌داند، دسترسی داشته باشد و بدون مداخله در امور جاری بانک مرکزی در محدوده وظایف خود، نظراتی به رئیس کل یا هیأت سیاست‌گزاری و نظارت بدهد.

ب. ارکان فرعی

بخش اول - هیأت مدیره

ماده‌ی ۲۳- هیأت مدیره به منظور اداره‌ی امور بانک مرکزی عهده‌دار وظایف زیر است:

- ۲۳/۱- تهیه و تدوین برنامه و بودجه در چارچوب سیاست‌ها و خط مشی تعیین شده جهت ارائه به هیأت سیاست‌گزاری و نظارت به منظور تأیید و سپس پیشنهاد آن‌ها به هیأت امنای برای تصویب؛
- ۲۳/۲- تهیه‌ی ساختارهای هم‌افزا و تشکیلات سازمانی، مقررات استخدامی، نظام پرداخت‌های جیرانی، مالی و معاملاتی و سایر امور اجرایی بانک مرکزی و پیشنهاد آن به هیأت سیاست‌گزاری و نظارت جهت تصویب؛
- ۲۳/۳- تهیه‌ی صورت‌های مالی بانک مرکزی و ارائه‌ی آن به هیأت سیاست‌گزاری و نظارت جهت تأیید و تقدیم آن به هیأت امنای به منظور تصویب؛

۲۳/۴ - تصمیم‌گیری در خصوص مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌های بانک مرکزی در چارچوب تصمیمات هیأت سیاست‌گذاری و نظارت؛

۲۳/۵ - اتخاذ تصمیم درباره‌ی نحوه چاپ اسکناس‌ها و ضرب سکه‌های رایج کشور و تعیین ویژگی‌ها و چگونگی جمع‌آوری و شرایط خروج آن‌ها در چارچوب مصوبات هیأت سیاست‌گذاری و نظارت و همکاری با هیأت نظارت اندوخته اسکناس در جهت انجام وظایف محول؛

۲۳/۶ - اتخاذ تصمیم و اقدام درباره کلیه‌ی موضوعات مرتبط با اداره امور بانک مرکزی به جز مواردی که طبق این قانون تصمیم‌گیری در مورد آن‌ها برعهده‌ی سایر ارکان بانک گذاشته شده است.

ماده‌ی ۲۴ - اعضای هیأت مدیره بانک مرکزی با پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت سیاست‌گذاری و نظارت از بین اعضای هیأت مذکور و به ترتیب زیر انتخاب می‌شود:

۲۴/۱ - رئیس کل یا قائم مقام به عنوان رئیس؛

۲۴/۲ - دبیرکل؛

۲۴/۳ - سه نفر به عنوان معاونان بانک مرکزی.

تبصره‌ی ۱: در صورت ضرورت هر یک از اعضای موضوع بند ۳ این ماده می‌تواند خارج از اعضای هیأت سیاست‌گذاری و نظارت بنا به پیشنهاد رئیس کل و تأیید هیأت مذکور و تصویب هیأت امنای به عضویت هیأت مدیره انتخاب شود.

تبصره‌ی ۲: احکام اعضای هیأت مدیره با امضای رئیس کل می‌باشد.

ماده‌ی ۲۵ - نحوه‌ی اداره جلسات هیأت مدیره طبق آیین‌نامه‌ای می‌باشد که به پیشنهاد رئیس کل و تصویب سیاست‌گذاری و نظارت انجام می‌پذیرد

بخش دوم - هیأت نظارت بر مؤسسات اعتباری و بازار مالی کشور

ماده‌ی ۲۶ - هیأت نظارت بر مؤسسات اعتباری و بازار مالی کشور به منظور حفظ ثبات و سلامت نظام پولی و مالی و اقتصادی کلان کشور عهده‌دار وظایف زیر می‌باشد:

- ۲۶/۱- تهیه و تدوین ضوابط و مقررات ناظر بر تأسیس، فعالیت و انحلال بانکها، صرافیها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری و پیشنهاد آنها به هیأت سیاست‌گزاری و نظارت جهت بررسی و تصویب؛
- ۲۶/۲- تعیین نسبت‌های مالی احتیاطی برای مؤسسات اعتباری؛
- ۲۶/۳- نظارت بر حاکمیت سهامی در بانکها و مؤسسات اعتباری؛
- ۲۶/۴- نظارت بر عملیات تجهیز منابع توسط بانکها و مؤسسات اعتباری؛
- ۲۶/۵- نظارت بر اجرای صحیح قانون مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم؛
- ۲۶/۶- تعیین ضوابط و دستورالعمل‌های ثبت و نگهداری حسابها و نحوه‌ی تهیه‌ی و تنظیم ترازنامه و سایر صورت‌های مالی مؤسسات اعتباری؛
- ۲۶/۷- تعیین ضوابط نگهداری یا امحای اوراق، اسناد، مدارک و دفاتر و همچنین تبدیل آنها به عکس، فیلم، سوابق الکترونیکی یا نظایر آن توسط مؤسسات اعتباری ضمناً این قبیل اسناد در مراجع صاحب صلاحیت قضائی پس از گذشتن مدت‌های مقرر در آیین‌نامه، حکم اصول را خواهند داشت؛
- ۲۶/۸- در اجرای ماده‌ی ۱۲ این قانون، اقدام به موقع و صدور حکم فعالیت مشروط به بانکها و سایر مؤسسات اعتباری و صرافیها حسب مورد به منظور جلوگیری از اخلاف در امور اقتصاد کلان کشور در چارچوب مقررات و گزارش آن به اولین جلسه هیأت سیاست‌گزاری و نظارت؛
- ۲۶/۹- در اجرای ماده‌ی ۱۲ این قانون، اقدام به موقع و صدور حکم توقف فعالیت بانکها و سایر مؤسسات اعتباری و صرافیها حسب مورد، پس از تأیید رئیس کل به منظور جلوگیری از اخلاف در امور اقتصاد کلان و مالی کشور در چارچوب مقررات و گزارش آن به اولین جلسه‌ی هیأت سیاست‌گزاری و نظارت؛
- ۲۶/۱۰- اجرای سایر امور محول از سوی رئیس کل یا هیأت سیاست‌گزاری و نظارت.

ماده‌ی ۲۷- به منظور تحقق مأموریت هیأت نظارت بر بانکها و بازارهای مالی کشور سازمانی به همین نام وابسته با بانک مرکزی تشکیل می‌شود و هیأت مذکور به عنوان بالاترین رکن سازمان و اعضای آن با ترکیب زیر انتخاب می‌شود:

- ۲۷/۱- رئیس کل یا قائم مقام به عنوان رئیس هیأت؛
- ۲۷/۲- معاون رئیس کل به عنوان رئیس سازمان؛
- ۲۷/۳- مدیرعامل کانون بانکها یا نماینده وی؛
- ۲۷/۴- یکی از اعضای پیشنهادی قوه‌ی قضائیه در هیأت سیاست‌گزاری و نظارت؛
- ۲۷/۵- یکی از اعضای پیشنهادی قوه‌ی مجریه در هیأت سیاست‌گزاری و نظارت؛

۲۷/۶- یکی از اعضای پیشنهادی مجلس شورای اسلامی در هیأت سیاست‌گذاری و نظارت؛

۲۷/۷- یکی از اعضای پیشنهادی اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران؛

تبصره‌ی ۱- مدیرعامل کانون بانک‌ها یا نماینده‌ی وی عضو غیرموظف محسوب می‌شود و حق‌الزحمه آن از سازمان مربوط پرداخت می‌گردد؛

تبصره‌ی ۲- نحوه‌ی اداره‌ی جلسات هیأت نظارت طبق آیین‌نامه‌ای است که به پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت سیاست‌گذاری و نظارت می‌رسد و تصمیمات اتخاذ شده با حصول اکثریت مطلق اعضا معتبر خواهد بود.

بخش سوم - هیأت نظارت اندوخته‌ی اسکناس

• هیأت نظارت اندوخته اسکناس در این بخش به اختصار هیأت نامیده می‌شود.

ماده‌ی ۲۸- هیأت عهده‌دار نظارت بر حسن اجرای مفاد ماده‌ی ۳ این قانون از طریق تحویل و نگهداری اسکناس‌های چاپ شده و همچنین نگهداری حساب‌داری‌های آن‌ها و صورت‌جواهرات ملی و تنظیم مقررات مربوط به نمایش و نظارت بر ورود و خروج آن‌ها از خزانه‌ی بانک مرکزی و به علاوه نظارت در امحای اسکناس‌هایی که باید از جریان خارج شود، می‌باشد.

ماده‌ی ۲۹- ترکیب اعضای هیأت نظارت بر اندوخته اسکناس به ترتیب زیر تعیین می‌شود:

۲۹/۱- رئیس کل یا قائم مقام؛

۲۹/۲- یک نفر از اعضای پیشنهادی مجلس در هیأت سیاست‌گذاری و نظارت؛

۲۹/۳- یک نفر از اعضای پیشنهادی قوه‌ی مجریه در هیأت سیاست‌گذاری و نظارت؛

۲۹/۴- یک نفر از اعضای پیشنهادی قوه‌ی قضائیه در هیأت سیاست‌گذاری و نظارت؛

۲۹/۵- رئیس دیوان محاسبات کشور یا نماینده‌ی وی.

ماده‌ی ۳۰- آیین‌نامه‌ی مربوط به نحوه‌ی اجرای وظایف محول به هیأت نظارت اندوخته‌ی اسکناس با پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت سیاست‌گذاری و نظارت به موقع اجرا گذاشته می‌شود.

فصل چهارم - رئیس کل بانک مرکزی

ماده ۳۱- رئیس کل به عنوان بالاترین مقام اجرایی و اداری عهده‌دار کلیه امور بانک می‌باشد و وظایف وی عبارتند از:

- ۳۱/۱- مسئول حفظ ارزش پول ملی بر اساس مفاد این قانون و مقررات مربوط؛
- ۳۱/۲- مسئول اداره‌ی امور جاری بانک؛
- ۳۱/۳- نماینده‌ی بانک مرکزی در کلیه‌ی مراجع رسمی داخلی و خارجی با حق توکیل به غیر؛
- ۳۱/۴- اجرای سایر امور محول از سوی هیأت‌سایستگذاری و نظارت و هیأت‌امنا.

ماده ۳۲- اختیارات رئیس کل عبارت است از:

- ۳۲/۱- تعیین وظایف و تفویض اختیار به قائم مقام و در صورت غیبت، پذیرش استعفا، معذوریت، عزل و فوت رئیس کل، قائم مقام دارای کلیه‌ی اختیارات رئیس کل می‌باشد؛
- ۳۲/۲- تفویض اختیار به معاونان و دبیرکل حسب مورد؛
- ۳۲/۳- پیشنهاد هر یک از اعضای ارکان فرعی در صورت عدم امکان رعایت تشریفات مندرج در این قانون همراه با گزارش توجیهی به هیأت‌امنا جهت بررسی و تصویب؛
- ۳۲/۴- پیشنهاد مواردی که در این قانون مسکوت مانده است و حسن انجام مأموریت بانک مرکزی منوط به آن می‌باشد به هیأت‌امنا جهت اتخاذ تصمیم در چارچوب مفاد این قانون.

قسمت چهارم - سایر مقررات

ماده ۳۳- سال مالی بانک مرکزی از اول فروردین هر سال شروع و آخر اسفند همان سال خاتمه می‌یابد؛

- ۳۳/۱- صورت‌های مالی بانک مرکزی بایستی دست کم یک ماه قبل از تشکیل جلسه‌ی سالانه‌ی هیأت‌امنا به هیأت‌بازرسان قانونی تسلیم شود؛
- ۳۳/۲- انتشار دست کم ماهانه از آخرین خلاصه‌ی وضعیت حساب‌های بانک مرکزی؛
- ۳۳/۳- اصول و رویه‌های حسابداری بانک مرکزی در مواردی که در این قانون تصریح نشده است، بر مبنای رویه‌های حسابداری بانک مرکزی که پیشنهاد هیأت‌مدیره و تصویب هیأت‌سیاست‌گزاری و نظارت می‌رسد، خواهد بود.

ماده‌ی ۳۴- کلیه‌ی اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیر دولتی مکلفند اطلاعات مورد نیاز بانک مرکزی در اجرای وظایف مندرج در این قانون را در اختیار آن بانک قرار دهند.

ماده‌ی ۳۵- مدت عضویت در هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی و مسئولیت محول حسب مورد ۷ سال می‌باشد مگر در مواردی که هیأت امانا تصمیم خاص اتخاذ کند، در این صورت انتخاب عضو جایگزین با رعایت مفاد این قانون و تشریفات مربوط می‌باشد. حداکثر زمان جایگزینی برای رئیس کل و قائم مقام یک هفته و برای سایر اعضا یک ماه می‌باشد؛

۳۵/۱- انتخاب مجدد اعضای هیأت‌های مذکور با رعایت مفاد این قانون و تشریفات مربوط بلامانع است؛

۳۵/۲- اشتغال کلیه‌ی اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی و هیأت مدیره و هیأت نظارت بر مؤسسات اعتباری و بازار مالی کشور با رعایت مفاد این قانون تمام وقت می‌باشد؛

۳۵/۳- کلیه‌ی اعضای ارکان بانک مرکزی موضوع بند ۲ ماده‌ی ۳۵ در دوران تصدی خود نمی‌توانند در جای دیگری سمت موظفی دارا باشند؛

۳۵/۴- قبول سمت‌های غیرموظف فقط در مؤسسات خیریه و اجتماعی و تدریس برای اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی با مجوز هیأت امانا و برای سایر اعضا ارکان موضوع این ماده با هیأت سیاست‌گزاری و نظارت بلامانع می‌باشد؛

۳۵/۵- عضویت در هیأت نظارت بر اندوخته‌ی اسکناس تمام وقت تلقی نمی‌شود مگر در مواردی که به پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت سیاست‌گزاری و نظارت می‌باشد.

۳۵/۶- در صورت قبولی استعفا، فوت و یا احراز عدم صلاحیت یا عدم توانایی هر یک از اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی، شخص جایگزین با رعایت مفاد و تشریفات مربوط انتخاب می‌شود. حداکثر زمان جایگزینی برای رئیس و قائم مقام یک هفته و برای سایر اعضا یک ماه می‌باشد؛

۳۵/۷- اعضای هیأت هم‌تراز هیأت علمی دانشگاه‌ها با رتبه‌ی استادی و پایه‌ی مربوط بر اساس سنوات خدمتی حسب مورد می‌باشد؛

۳۵/۸- اشتغال اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی تمام وقت می‌باشد و صرفاً خدمات آموزشی و قبولی سمت‌های غیر موظف در مؤسسات خیریه و اجتماعی آنان حسب مورد بر اساس پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت امانا بلامانع است؛

۳۵/۹- کلیه‌ی اعضای ارکان بانک مرکزی در دوران عضویت خود مشمول قانون منع مداخله‌ی وزرا و نمایندگان مجلس و کارمندان در معاملات دولتی و کشور می‌باشند و همچنین نباید صاحب سهم مؤسسات اعتباری غیردولتی و صرافی‌ها باشند.

ماده‌ی ۳۶- پرداخت‌های جبران خدمات اعضای هیأت سیاست‌گزاری و نظارت بنا به پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت امانا می‌باشد؛

۳۶/۱- پرداخت‌های جبران خدمات رئیس کل و اعضای هیأت بازرسان قانونی توسط هیأت امنای تعیین می‌شود؛

۳۶/۲- پرداخت‌های جبرانی خدمات اعضای هیأت مدیره و هیأت نظارت و هیأت اندوخته‌ی اسکناس غیرعضو در هیأت سیاست‌گذاری و نظارت بنا به پیشنهاد رئیس کل و تصویب هیأت اخیرالذکر می‌باشد.

ماده‌ی ۳۷- کلیه‌ی اعضای هیأت سیاست‌گذاری و نظارت و هیأت بازرسان قانونی قبل از شروع به کار در هیأت امنای و همچنین اعضای هیأت مدیره، هیأت نظارت مؤسسات اعتباری و بازار مالی کشور و هیأت نظارت اندوخته‌ی اسکناس که عضو هیأت سیاست‌گذاری و نظارت نیستند در هیأت اخیرالذکر به کتاب مقدس آسمانی خود سوگند یاد کنند که اسرار و اطلاعات بانک مرکزی را با رعایت طبقه‌بندی آن حفظ نمایند و وظایف قانونی خود را به نحو احسن انجام دهند.

ماده‌ی ۳۸- سود ویژه بانک مرکزی با احتساب مالیات متعلق با محوریت حفظ ارزش پول ملی در هر سال به شرح زیر تقسیم می‌شود:

۳۸/۱- پرداخت مالیات بر درآمد به حساب درآمد عمومی دولت، بر اساس مقررات مربوط به شرکت‌های سهامی عام؛

۳۸/۲- ده درصد برای اندوخته‌ی قانونی تا وقتی که اندوخته‌ی مزبور معادل سرمایه‌ی بانک مرکزی شود؛

۳۸/۳- مبلغی به پیشنهاد هیأت مدیره و تأیید هیأت سیاست‌گذاری و نظارت و تصویب هیأت امنای برای اندوخته‌ی احتیاطی؛

۳۸/۴- مبلغی به پیشنهاد هیأت مدیره و تأیید هیأت سیاست‌گذاری و نظارت و تصویب هیأت امنای برای انتقال به سال بعد؛

۳۸/۵- باقیمانده‌ی سود ویژه پس از تقسیمات مزبور به طور مساوی بین آحاد مردم ایران توزیع می‌شود؛

ماده‌ی ۳۹- مابه‌التفاوت حاصل از تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی در هر سال مالی باید در حساب ذخیره‌ی تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی منظور شود، مانده‌ی بدهکار این حساب در پایان هر سال مالی به حساب سود و زیان بانک مرکزی منتقل می‌گردد. مانده‌ی بستانکار این حساب، درآمد محسوب نشده و مشمول مالیات نیست؛

ماده‌ی ۴۰- کلیه‌ی اسناد تعهدآور صادره‌ی بانک مرکزی به استثنای اسناد مربوط به امور داخلی آن، دارای دو امضای مجاز می‌باشند؛

تبصره: مدت و شیوه‌ی نگهداری اسناد و اوراق بازرگانی و دفاتر بانک مرکزی به صورت عین و همچنین روش تبدیل آن‌ها به عکس، سوابق الکترونیکی مطمئن و نظایر آن، به موجب آیین‌نامه‌ای

می‌باشد که به پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب هیأت سیاست‌گذاری و نظارت می‌رسد. این قبیل اسناد در دادگاه‌ها پس از گذشتن مدت‌های مقرر در آیین نامه، حکم اصول اسناد را خواهند داشت.

ماده‌ی ۴۱- اسکناس‌های بانک مرکزی، مواد لازم برای تولید اسکناس و همچنین طلا و نقره و مطلق‌های مسکوک فلزی متعلق به بانک مرکزی، از حقوق ورودی و هرگونه مالیات و عوارض معاف است.

ماده‌ی ۴۲- هزینه‌ی خدمات متقابل بانک مرکزی و دولت با رعایت مفاد این قانون طبق توافق هر دو طرف انجام می‌پذیرد.

ماده‌ی ۴۳- عملیات بانکی حساب‌های ریالی و ارزی کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع ماده‌ی ۴ قانون محاسبات عمومی کشور، مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ و سایر شرکت‌هایی که بیش از پنجاه درصد سرمایه و سهام آن‌ها منفرداً یا مشترکاً به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و همچنین شرکت‌ها و مؤسسات دولتی که شمول قوانین و مقررات عمومی به آن‌ها، مستلزم ذکر یا تصریح نام است از جمله: شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه‌ی وابسته به وزارت نفت و شرکت‌های تابعه و همچنین سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت‌های تابعه و سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکت‌های تابعه در داخل و خارج کشور ضمن اولویت دهی به رعایت سیاست‌های بانک مرکزی، طبق قانون توسط بانک‌های دولتی انجام می‌گیرد.

ماده‌ی ۴۴- در شرایط بحران اقتصادی و ضرورت حفظ نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران هر نوع تغییر در ارزش پول ملی منحصراً در اختیار مقام معظم رهبری می‌باشد.

ماده‌ی ۴۵- کلیه‌ی قوانین و مقررات دیگر، در مواردی که با این قانون مغایرت دارد، از تاریخ اجرای این قانون ملغی است و هرگونه تغییر در مفاد این قانون مستلزم ذکر نام می‌باشد و تا زمانی که آئین‌نامه‌های این قانون به تصویب نرسیده است، آیین‌نامه‌های سابق مشروط بر این‌که با مفاد این قانون، تشخیص هیأت‌های مذکور در این قانون مغایرت نداشته باشد، قابل اجرا خواهد بود.